

Այդ կրօնաւոր — եղուխներին շատերը, ինչպէս հաղորդում են մեզ, Հայաստանը իրենց գործողութեան համար յարմարաւոր տեղ են որոշել: Եկել են խեղճ հայերին բազմաւորացնելու, եկել են բաժանուած, ոյժից ընկած, խաւարի մէջ ընկղմած հայերի մէջ կրօնական երկպառակութիւնը ձգելու, նրա դարաւոր պաշտած եկեղեցին խորտակելու, ուրեմն և հայ ազգութիւնը ջնջելու: Իսկ թուրքերը, որ մաքիւնելութեան մէջ մեծ յառաջդիմութիւն են աւելի, իրենց կարծածես քաղաքականութեամբ ի հարկէ կ'օգնեն եղուխներին նրանց ազգախորժան գործումը:

Մենք չենք ուզում այս առթիւ կրկին բարձրացնել մեր եկեղեցութեան հայ ազգայնութեան տեսակետից, մենք չենք ուզում այս անգամ խօսել հայ ազգի համար հայ եկեղեցու նշանակութեան վերայ:

Եթէ մենք ասեինք, որ պէտք է լուսաւորական միութեամբութիւններ հաստատել օտար ժողովուրդներին մէջ հայ կրօնը տարածելու, այդ կը լինէր լոգիական հետեւեղ մեր ազգային քաղաքականութեանը:

Բայց ինչ պիտի ասենք նրանց, որոնք կրօն խօսքը, որ լուսն են, վախենում են պաշտպանելուց, թէ կուզ լինէր այդ հայոց եկեղեցին, երկուցից մի գուցէ իրենց ազատամիտ չը կարծեն: Եւ դրանք միևնույն ժամանակ քարոզում են կաթօլիկ եկեղեցու փառաբանութեան վերայ, դրանք քիւրդերին լուսաւորական են կամենում դարձնել, դրանք մահճատեանին էլ հայ են համարում: Բայց էլ լուսաւորական են դարձնում: Մենք միշտ ասել ենք և հիմա էլ կը կրկնենք, որ հայերը իբրեւ ազգութիւն միւս ժողովուրդներին մէջ բացառութիւն չեն կազմում: Հայերն էլ իբրեւ ազգութիւն իրենց

զարգացման պատմութեան մէջ միևնույն օրէնքներին են ենթարկուած, ինչպէս միւս ազգերը: Եթէ արևելի, ցեղական մօտիկութիւնը ժողովրդը ներքին, ազգերին միմեանց մօտեցնում է, աւելի ևս պիտի մօտեցնէ միմեան, հոգեկան ազգականութիւնը: Այդ այդպէս լինելով՝ ամենադժուար, ամենախառաւոր ազգերի մէջն էլ կրօնական բաժանումները միշտ կանոնաւոր քաղաքական զարգացմանը խոչընդոտ են եղել, ուր միայն հայերի պէս մի անտէր, մի տղէտ, մի քաղաքականապէս, անսխալականապէս և ամեն կերպ ընկած և բաժանուած ազգի մէջ: Ահա հէնց այս կէտից մենք այն ամեն մարդուն որ ազգի մէջ կրօնական բաժանումն է ձգում, կրօնական պրօպագանդա է անում, աղանդ է ձգում մտնելու կամ խելագար, կամ ազգութեան ստոր դաւաճան ենք համարել:

Բայց այդ նշանաւոր, այսինքն և կեղեցու ինչպիսի մասին խօսելը ուրիշ անգամի թողնելով՝ դառնում ենք կրկին ճաճկահայտատուներ նոր անկողն հիւրերին — եղուխներին:

Արդեօք Պօլսի ազգային ժողովը իւր ուշադրութիւնը կը դարձնէ դրա վերայ, արդեօք Ներսէս, Պատրիարքը իւր ձայնը կը բարձրացնէ դրա դէմ: Արդեօք խորհեան հայրերը, վաստակաւոր արծիւք, որ վաղուց մեզ համար լուսն ու մանջ է կացել, կը բանայ իւր թևերը և կը ծածկէ իւր թևերով իւր հօտը այդ դայիկին, արդեօք ամենայն հայոց վեհապալատ կաթօլիկոսը կը կազմէ Էքմիաժնում մի կրօնական ժողով բարձր հոգևորականներինց այդ գարշելի զաւաններին դէմ միջոցներ խորհելու համար:

Վերջապէս ժամանակ է խորը քննիք դարձնելու, ժամանակ է, որ հայ հոգևորականութիւնը, հայ եկեղեցին իւր պարտքը կատարէ: Անհրաժեշտ են բաւան միջոցներ:

Միթէ եւրօպական հիւպատոս

ները կը պաշտպանեն եղուխներին, միթէ Հոմաթիւրի ազատամիտ կուշուած կառավարութիւնը, որը պատկանութեան դէմ է կռոււմ, կը պաշտպանէ եղուխներին: Միթէ, Գամբետայի հասարակապետութիւնը իւր ձեռքով զուրս արած և զուխներին չի ամաչիլ պաշտպանելու: Միթէ արեւմուտքը կ'ստիպէ հային դառնութեամբ բացականչելու — ոչ ձեր խնդիրն ուղեցիկը, ոչ ձեր շարքը:

Սոսիալական Սոսիալական

ԱԶԳԱՅԻՆ

ՅԱՐԳՈՅ ԽՄԲԱԿԻՐ

Մօտ օրերուն Ներսիսեան ուսումնական պատրաստական դաստան ասաց բաժանմունքում հայրենապետութեան դասին Անի քաղաքի մասին պատմելուց և նորա ծաւալողիտակ լուսանկար պատկերները (Քիւրդերի) ցոյց տալուց յետոյ աշակերտները շարժուած զգացմունքով մեծ ցանկութիւն և ուրախութիւն յայտնեցին Անի աշակերտները վերանորոգած տեսնել, որի համար իւրեանց մէջ ժողովեցին հետեւեղ փոքրիկ գումարը, որ և ձեռք ուղարկելով խնդրեմ տեղ տաք նոցա ազգանունն ձեր լրագրում իբրեւ բարի օրինակ միաներին, իսկ դրամը ուր հարկէ է հասցնել:

Գրողներն Միջոցէ 1 ու, Գուրկան Սիմէն 1 ու, Սպարապետեան Միկայիլ 1 ու, Սպարապետ Աղեք. 1 ու, Նազարեան Արշակ 50 կ, Հայրապետեան Գեորգ 50 կ, Մելիք-Գալստեան Համբարձում 50 կ, Տէր-Ղուկասեան Ստեփան 50 կ, Սպարապետ 50 կ, Գալստեան Նիկի 40 կ, Զաւիթեան Գաւապար 40 կ, Սանասարեան 30 կ, Մովսէսեան Արտաշէս 30 կ, Մելիքեան Աղեք. 30 կ, Նաւարկեան Գեորգ 25 կ, Տէր-Գալստեան Գալստի 25 կ, Կարապետեան Բարսեղ 15 կ, Աղապետեան Բարսեղ 15 կ, Բոլորն է 9 ուրբիլ:

Ա. Տէր-Յաջեան:

Թիֆլիզ:

ԳՍՂԱԲԱՍՆ

Այն մարդը, որ ատրճանակը վայր ձգեց իտալական պատգամաւորներին ժողովում, մի սխիւթացի է, անուշը Մա-

կաւուզ, 30 տարեկան. մօտերում նա դատի էր ենթարկուած սպանութեան փորձ անելու համար:

Աւստրիական զինապանակեալ Պետեր-բուրգում կոմս Կալուսկին նշանակուեցաւ արտաքին գործերի և արքունական տան պաշտօնեայ հանգուցեալ բարձուն Զայմերլէյի տեղը:

Գերմանական պատգամաւորների ժողովը օտջախիտների համար հրատարակած օրէնքների հիմունքի վերայ, նոյն թերի 10-ին որոշել է զեւ էլի մէկ տարով շարունակել տալ փոքր պաշարման դրութիւնը Բէրլինում:

Յունական վարչութիւնը բռնելով լատինական անյայտալ փակեց այդ քաղաքում թրքական փոստատունը: Գրա հաւանակ Գուր յանձնել է Յունաստանի ներկայացուցչին մի ծանուցագիր, որի մէջ խնդրում է յունական կառավարութիւնը երեք օրուայ ժամանակամիջոցում փակել կարգադրելու թուրքիայում գտնուած բոլոր յունական փոստային գրասենեակները, ազատելու Գուր այն ծանր անհրաժեշտութիւնից, որով նա ստիպուած կը լինի դիմելու այնպիսի բանի միջոցներ, որոնք գործադրեց յունական վարչութիւնը Լարիսայում օսմանեան փոստատունը փակելու համար:

Մերիական հոգևոր գործերի պաշտօնեայ Նօթալիսի մտնելու է սկուպ-լինայում (սերբիական պատգամաւորների ժողովը) մի օրինալիք, որը ճիշտ որոշում է սերբիական եպիսկոպոսութեան գործողութեան և իրաւունքների շրջանը:

Այս նախագիծով սերբիական կառավարութիւնը ցանկանում է հեռացնել այն ամեն գիմնարութիւնը, որը կարող է տեղի ունենալ պետութեան և եկեղեցու մէջ:

Գիտօյի դատաքննութիւնը կրկին ըսկըսուեցաւ: Վաշինգտոնում Գաւապարե միջոց լինել է լինում հետաքրքիր ժողովուրդով: Մեղադրուածը այնպէս անհանդիմատ էր իրեն պատժու դատարանում, ինչպէս առաջ Գաւապարե սպառնաց հետաքննել նրան դատարանից և շարունակել դատաքննութիւնը առանց նրան, եթէ ինքը իրեն կարգին չի պահի: Գիտօյն արած հարցին պատասխանելով ասեց, որ նա ընկեր համախոհ չէ ունենել Գալիլիոյի սպանութեան գործում: Առաջին վկան, որին հարցրին պաշտօնեայ իշխան էր, որը սպանութեան տեսարանը նկատեց, օրին նա ներկայ էր, Վաշինգտոնի երկաթուղու կայարանում: Պատասխանութիւնը խիստ խիղճէր, նոյնպէս և վկանների հակասական հարցաւորներ: Գիտօյի փաստարանները ինչպէս երևում է, անփորձ են: Նրանց բոլոր ձայնը նրանում էր, որ ցոյց տային Գիտօյի անհատութիւնը:

ՄԵՂՈՒԻ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(ՄԻՋԱԳՈՍԵՒՆ ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԵՐԸ):

Կ. ՊՈԼԻՍ, 18-ին նոյեմբերի: Պաշտօնական հեռագիրը ջրում է ժամտախտի երևելը Կարնի շրջալայքում: Պետադորսի նահանգը հրաժարեալ է 1882 թուականից բաժանել կրկու մասն: Պետադորսի նահանգի նահանգները: Վաշինգտոնի կան Համալսարանը հաղորդում է, Բարձրագոյն հրամայում է հնահանգական պաշտօնական համալսարանները ազատել գրաքննութիւնից, որպէսզի նոքա հրատարակվեն նահանգապետների պատասխանատուութեամբ: Մասնաւոր նահանգական հրատարակութիւնը, ուր չկայ գրաքննիչ, ենթարկուած են փոխահանգապետների դրաքննութեան: 17-ին նոյեմբերի սկսաւ զննութիւնը Երեւանի մէջ գործի բայց դռներով հանդիսականը բացառապէս զինուորականը են: Պատասխան Ռեւուտին է: Կարգադրւեցաւ դատաւարական թուղթը: Դատաւարական իրան յանցաւոր ծանալից, միայն ստիպուած պատժելու կնամալորների յանդերձութիւնը:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՋԱՆԻԱՅՈՒՆԻՑ մեզ գրում են. — Մեր մէջ մի լաւ սովորութիւն է դարձած, այն է, որ հայ տղերք ամուսնանում են թուրք օրինորդների հետ, և որոնք էլ համաձայնում են հայութեան ընդունելու «Մեղուի» ընթերցողներին յայտնի է, որ արդէն մի թուրք բէկի օրինորդ հայութեան ընդունած է և ամուսնացած հայի հետ: այժմ այս օրինակին հետեւում են և մի քանիսը: Զարմանալի բան, իսկ մերանք... երկու կուսանոցներ պիտի դնան:

Մեզ հաղորդում են, որ «Մաւկի» 210 համարում երևեցած այն ուրիշ, որ իբրեւ Շ. Գիւրգենի պատկեր են 12 տարեկան աղի վերայ 16 տարեկան օրինորդ, սուտ է: Ընդհակառակը 17 տարեկան տղան 14 տարեկան աղիկայ հետ է պատկերւած:

Խմբագրութիւնից անկախ պատճառներով տախտուած ենք «Մեղու» այսօր կէս թերթ հրատարակել:

Խմբագիր Պ. ԿԻՐՈՍԵԱՆՑ
Հրատարակիչ Է. ԿԻՐՈՍԵԱՆՑ

բանար զետեղել իւր նեղ էջերում: Այս պատճառաւ ես կը խօսեմ միայն գլխաւոր սխալների և թերութիւնների մասին, մնացեալները ինքեանք — ձայնագրադէտները, եթէ մի փոքր ուշադրութեամբ կարդան, կարող են նկատել:

Պ. Թաշեանի դատադրքի մէջ ութ նեղեցիների մասին խօսելով (երես 14) ասուած է այդպէս. «Որոշեցին մի ձայնէ՛ եթէ ձայնի կարգաւ ութ աստիճան բարձր ելելով կամ ցած իջնելով լինիլը, ութերորդ ձայնը Ա-ին հետ մի համաձայնութիւն կ'ստանայ եւ երկուցն եւս միևնույն ձայն կ'ծնւայնեն, միայն թէ նոցա տարբերութիւնը Ա-ը Բ-ին ցածը, Բ-ը Ա-ին բարձր կը լինի... վասն որոյ ութերորդ ձայնը առաջիննուն կրկնութիւնը լինելով... կը կոչուին ութնական բարձր, յետոյ ասուած է նոյն երեսին շարունակաբար, որ առաջին ձայններից երկրորդը, անկէ երրորդը... և մինչև ութերորդը եղած ձայններուն հետևութիւնը միջոց կամ աստիճան կ'ընտրուի: Ապա օրինակ բերելով պարզած է. «Ինչպէս փութն էկործը մէկ աստիճան, էկործնէ վերնախորդ մէկ աստիճան, վերնախորդն էկործնէ մէկ աստիճան. և այլն: Այս էլ բարձր: Ասածներն մի փոքր առաջ տանելով (երես 17) հաստատում է. որ ութնական բարձր ձայնները ամբողջ են: Ութնական ամեն մէկ ձայններուն մէջ

մի ամբողջ միջոց կամ աստիճան կային. այս միջոցներուն մէջ միջոցները մայնքն եւս կան, որոց կ'ստան իրաւամբար: Եւ երես 18 օրինակով ցոյց տուած են, որ ութնական բարձր ձայններից բոլոր միջոցները ամբողջ և հաստատ են: Զարմանալի է, այսպէս ասելուց յետոյ գրում է երես 17. «Թէ ութերորդ ձայնը, թէպէտ բարձր է, բայց — Ա-ին — փութն նման մի ձայն ունենալուն՝ նոյն փութը անուշը կուտնուր»:

Միութեանցական գրքի մէջ ութնականների և նոցա միջոցների մասին պարզ գրած է երես 17. «Ութնական ութ ձայններուն մէջ, ամեն միջոց հաւասար է, այլ անոնցմէ միջոց մեծ են, եւ երկուցը անոնց կիսին չափ են, որ ասոնց կրկնքը ամբողջ աստիճան ու կէս աստիճան կոչուի: Յետոյ երես 10, № 38 ասուած է. «Միջոցային ան աստիճանները, որ ամբողջ են, կրկնան միջոցներով ձայնը մին ալ ունենալ, իսկ կէս աստիճանները միջոցներով ձայնը չեն ունենալ, ըստ որում իրանք կէս աստիճան են: Աստիճան ութնականների մասին ես գրած կայ միութեանցական գրքի մէջ, որ աստիճան եղանակների ութնականների բարձրութիւնը հաւասար է եւրօպական ութնականի բարձրութեանը: Երես 17, № 105. «Այս օրոշային աստիճանի մէջ պարունակուած ձայնների միջոցը եւրօպական

օրոշային հետ նոյն է: Ասել է աստիճան ութնականի հինգ ձայն էլ պէտք է ամբողջ լինի և երկուցը կէս, որ հաւասար լինի եւրօպական օրոշային, այլապէս Բ — Ա-ի կրկնութիւնը չի լինիլ: Բայց պ. Թաշեանի դատադրքի մէջ այդպէս չէ, ինչպէս նախընթաց օրինակներից տեսանք, նա ութնականի բոլոր միջոցները բնորոշել է ամբողջ աստիճան, որ անկարելի է, որովհետեւ ութերորդ ձայնը առաջինի կրկնութիւնը չի լինիլ, այլ բարձր: Այս է պ. Թաշեանի դատադրքի գլխաւոր թերութիւնը և սխալը, որը մինչև ցայսօր ոչ ոք չէ նկատել: Բայց և այնպէս դարձեալ գտնուում են համբաւներ, որոնք պնդում են, թէ պ. Թաշեանի դատադրքը կատարեալ է և չ'ունի օշինջ թերութիւններ. ևս թէ և կարող էի եւրօպական շատ նոր դատադրքերից էլ օրինակներ յաւաքել բերել և համամատուցութիւններ անել պ. Թաշեանի դատադրքի թերութիւնները ու սխալները ցոյց տալու համար, բայց չ'արեցի և այն պատճառաւ, որ նորա պաշտպան համբաւները չ'ասեն, թէ այդ օրինակները եւրօպական դատադրքերից են բերած, հետեւապէս սխալ և անհիմն են, — այլ բերելի նոյն իսկ այն դատադրքի օրինակներ, որից պ. Թաշեանը իւր դատադրքի մեծ մասը արտագրել է: Այս-

քան այս մասին քաւական էր, այժմ դառնաւ հայկական եղանակներին: Հայկական եղանակների վերաբերութեամբ խօսելուց առաջ կը բերեմ այստեղ միութեանցական ընկերութեան երաժշտութեան դատադրքի մէջ ասուած կանոնները և մի քանի ձայնագրադէտների կարծիքը՝ առհասարակ աստիճան եղանակների ութնականների մասին: Աստիճան ութնականները, ասում են, չ'ունին արն կանոնաւորութիւնը՝ ինչպէս եւրօպական է. դուրս պատճառը վերաբերում են նորան, որ իբրեւ թէ երկու աստիճան և եւրօպական ութնականների միջոցները միմեանց համադաստոյան չեն և դուրս համար, որ ներդաշնակութեան չեն գալ. երես 17, № 107. «Աստիճան օրոշային յայտնի է, որ բնական կամ բանաստ սկզբունքներով վերայ հիմնուած չէ, այլ ծագած է սովորութենէ: ... Աս օրոշային շարակարգութիւնը դիպուկութեամբ ևս անմիտն է: Այսպէս ևս համաձայն չեն ոչ միութեանցական գրքի և ոչ այն երաժշտների հետ, որոնք ասում են թէ աստիճան եղանակների ութնականները բնականապէս անկանոն են, որովհետեւ՝ եթէ նկատուի են օրեւ անկանոնութիւնները այժմեան կազմակերպած ութնականների մէջ, դա չէ կարելի բնական համարել, այլ պէտք է վե-

րաբերել նախնի ձայնագրադէտների անհատութեան, որոնք կազմել են այդ ութնականները, և ներկայ ձայնագրադէտների թուրքութեան, որոնք մինչև ցարդ ուշադրութիւն չեն դարձրել նոցա կանոնաւորութեան մասին: Աստիճան եղանակների ութնականները, որքան ևս հետախուզել եմ, ունին իրանց՝ բնական կանոնաւորութիւնը և ներդաշնակութիւնը, ինչ չես կարող է վկայել երեկի երաժիշտ պ. Բիւնյանին, որ գրել է Միութեանցականի եկեղեցական եղանակները իրանց ներդաշնակութեամբ, որ սուպրաուած է 1877 թուին վեհապետի իմ կարծիքով աստիճան եղանակների ութնականների օխալ կազմութեան պատճառները: միայն պէտք է համարել նոյն իսկ եղանակների առանձին տեսակ կազմութիւնները, որոնք ըստ մեծի մասին չեն վերջացնում այնտեղ, որտեղից պէտք է սկսել ութնականը: Պ. Թաշեանը՝ փոխառակ աշխատելու նոցա կանոնաւորութեան, հետեւի է իւր նախորդներին և ընդունել է նոցա առանցքաւոր սխալ կազմակերպած ութնականները: Ցոյց տանք այս օրինակներով:

(Կը շարունակվի):